

Documente inedite despre activitatea lui Gh. T. Kirileanu în calitate de bibliotecar la Iași (1897-1900)

Liviu PAPUC

Cuvinte cheie: carieră academică, bibliotecar, Biblioteca Centrală din Iași

La 13/25 martie 1872 se naștea la Holda, în Munții Neamțului, Gheorghe Teodorescu, cel ce avea să folosească, mai târziu, și adagiul Kirileanu, ajuns faimos. Viața grea și sănătatea precară nu l-au împiedicat pe tânărul muntean să se afirme, în timp, ca un mare om de cultură, editor impecabil al operei lui Ion Creangă (ediția din 1939) și al scrierilor lui Eminescu (lucru mai puțin cunoscut, pe motiv de furt literar), propovăduitor al folclorului autentic, monograf al Domeniului Regal Broșteni ș.a. Aceste activități l-au impus în lumea culturală a epocii și l-au făcut să ajungă bibliotecar al Casei Regale, secretar general al Fundațiunii Universitare „Regele Ferdinand I” și membru de onoare al Academiei Române. Despre acestea și despre multe altele s-a vorbit, pe 28 martie 2012, la Piatra Neamț, în ambianța deosebit de fertilă a Bibliotecii Județene care îi poartă numele (bogata și valoroasa bibliotecă a cărțurului – circa 30.000 de volume și 17.000 de scrisori – a fost donată, în 1956, acestei instituții publice), în cadrul medalionului omagial intitulat „G. T. Kirileanu – ctitor de bibliotecă și ilustru editor al scrierilor lui Creangă și Eminescu”. Strălucita evocare a beneficiat de participarea marelui depozitar de informații și valori bibliofile, profesorul universitar Nicolae Scurtu de la București, de altfel fiu al meleagurilor nemțene, și de moderarea profesorului Constantin Bostan, directorul Bibliotecii (la vremea aceea), cunoscut și recunoscut propagator al vieții și operei sărbătoritului (o carte destul de recentă, intitulată *G. T. Kirileanu. Un destin, sub semnul lui Creangă și Eminescu, la Palatul Regal*, a văzut lumina tiparului în 2010). O expoziție de carte veche românească, de carte rară străină și de manuscrise din biblioteca impecabilului cărțurar a dat culoare și parfum de epocă întâlnirii cu numeroșii iubitori ai umanioarelor din Piatra Neamț.

În cadrul sus-amintit, a fost evocată și perioada ieșeană a lui Kirileanu, care și-a făcut studiile la Școala Normală „Vasile Lupu” și la Institutele Unite, după care a urmat Facultatea de Drept din Capitala Moldovei (1896-1900). În această perioadă, tânărul, deja cunoscut și apreciat de parte din profesorii săi (Constantin Meissner, Ștefan Vârgolici, Al. Philippide, Petru Poni), va ocupa și onoranta poziție de custode al

Bibliotecii Centrale din Iași (1897-1900), în „descendența” lui Mihai Eminescu, unde va avea ocazia să cerceteze îndeaproape presa timpului, în căutarea urmelor Poetului Național. În Arhiva Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași există documente ce atestă prezența și activitatea nemțeanului în Bibliotecă, care credem că sunt de un interes mai larg, așa încât le facem publice.

Prezența lui Kirileanu se face marcată, pentru prima dată, în actele de Bibliotecă, la începutul lunii octombrie 1897, atunci când, urmare a adresei ministeriale din 29 septembrie 1897, directorul Bibliotecii este informat după cum urmează: „Văzând recomandățiunea D-voastre, făcută cu raportul No. 77/97, am onoare a vă face cunoscut că Ministerul a aprobat, pe ziua de 1 octombrie 1897, numirea Domnului G. Teodorescu în postul vacant de custode la acea bibliotecă”¹. Drept urmare, secretarul P. Gârcineanu, factotum pe vremea directoratului bătrânului junimist I. Caragiani, îl informează, la rândul său, pe „Dl. Teodorescu G., student în litere”, că se poate prezenta la post².

Din statele de plată anexate, aflăm că tânărul avea calitatea de „custode-registrator”, cu un salariu tarifar de 150 lei, din care mai rămânea, după efectuarea reținerilor legale, cu 101 lei și 25 bani³. O copie din 9 decembrie 1897, a unei adrese către Minister⁴, anunță depunerea jurământului proaspătului custode, jurământ care, pe atunci, avea următorul conținut:

„Jur în numele lui Dumnezeu și declar pe onoarea și conștiința mea:

Credință Majestății Sale Carol I, Regele României, și Constituțiunii țării mele;

De a împlini cu sfințenie datoriile mele ce-mi impune funcțiunea mea;

De a aplica legile și de a mă conforma legilor întru toate și pentru toți;

Fără ură, fără favoare, fără pasiune, fără părtinire, fără considerațiuni de persoană, fără nici-un interes direct sau indirect.

Așa să-mi ajute Dumnezeu.

Gh. Teodorescu.

¹ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar 1/1897 – Intrate, f. 361 r. Adresa Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice poartă nr. 69.382, nr. Bibliotecii fiind 199, din 1/10 1897.

² Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 2/1897 – Eșite, f. 194 r., cu nr. de ordine 84. Postul mai fusese solicitat, printr-o adresă din 11 sept. același an, și de un I. G. Averescu, „Licențiat al Facultății de Litere” – Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar 1/1897 – Intrate, f. 350 r.

³ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 2/1897 – Eșite, f. 195 v. și 200 r.

⁴ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 2/1897 – Eșite, f. 217 r.

Jurământul prezent s-a săvârșit în prezența mea, (ss) Covatariu preot. [...]

Acest jurământ s-a prestat în Cancelaria Bibliotecii”⁵.

În aceeași lună decembrie, regăsim scrisul elegant al tânărului Kirileanu pe cele două pagini ale dării de seamă întocmite în beneficiul Comitetului Bibliotecii Centrale⁶, cum și pe cele trei pagini ale raportului înaintat Ministerului de către respectivul Comitet⁷.

O altă adresă către Minister, conținând acte justificative pentru întrebuintarea unei sume de 3.000 de lei, poartă același duct al nemțeanului⁸, ca și o serie de trei scrisori expediate în străinătate, librarilor B. G. Teubner și Adolf Weigel din Leipzig⁹, operațiune care se va repeta și în anul următor, atunci când, la 4 iulie 1899, tot Kirileanu este cel ce formulează și pune pe hârtie, de asemenea în limba franceză, ca și precedentele trei misive, solicitarea unor acte justificative de cumpărare a unor publicații periodice de la firma vieneză Wilhelm Braumüller et Fils¹⁰.

Un nou raport oficial către Rectorul Universității, de data aceasta semnat de noul director V. Dogaru, este așternut pe hârtie de Gh. Teodorescu la 23 oct. 1899, din care aflăm numărul de volume, de reviste, de manuscrise, de cititori la acea dată, precum și situația personalului bibliotecii, alcătuit dintr-un director, un sub-bibliotecar, trei custozi și doi servitori¹¹.

Tot legat de activitatea în bibliotecă, regăsim apostila kirileană pe câteva acte de uz intern, solicitate de Director, alături de înștiințările colegilor săi. Reproducerea acestora ne face părtași la viața internă de bibliotecă și la prevederile regulamentare ale acelor timpuri: „Astăzi, 20 sept. 1899, între orele 12-2½, au fost 4 cititori, ale căror bilete vi le alătur. Dl. Averescu a cerut să-i împrumut afară de bibliotecă un mers al trenurilor, fără a-mi aduce însă o <<specială autorizare a comitetului

⁵ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 2/1897 – Eșite, f. 218 r.

⁶ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 2/1897 – Eșite, f. 220 r.+v., adresă nr. 94 din 20 dec. 1897.

⁷ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 2/1898 – Eșite, f. 6 r.+v. și 16 r. De aici desprindem și componența, la acea vreme, a forului diriguitor: Președinte = Rector (fără semnătură, dar noi știm că era N. Culiianu), Membri – cei patru decani ai facultăților (Litere – I. Caragiani, Științe – C. Climescu, Drept – G. Alexandrescu, Medicină – Dr. L. Russ), și revizorul școlar al județului Iași – L. Ropăla. Ne aducem aminte că și M. Eminescu, în calitatea sa de revizor școlar, a făcut parte dintr-un astfel de Comitet.

⁸ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 2/1898 – Eșite, f. 31 r.+v., Adresa nr. 12 din 26 mart. 1898.

⁹ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 2/1898 – Eșite, f. 57 r.+v., nr. 24, 26 și 27, din 4/16 iun. și 10/22 iun. 1898.

¹⁰ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 2/1899 – Eșite, f. 126, nr. 59 din 22 iun./4 iul. 1899.

¹¹ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 2/1899 – Eșite, f. 204 r.+v., nr. 96.

bibliotecii>>, precum sună art. 50 din regulament, pe care ni l-ați pus în vedere prin ord. No. 84, și deci nu i-am împrumutat această carte. Doi domni au vizitat biblioteca. Custode, Gh. Teodorescu”¹², sau: „Astăzi 21 sept. 1899, între orele 12-2½, au fost cinci cetitori și au consultat șapte opere. Împrumutător a fost Dl. Leon Heinrich, a căruia chitanță v-o alătur. Vizitator a fost Dl. Emeric Kakujay, reprezentantul Casei Jost de mașini de scris, care a adus cu sine o mașină de scris, propunând a fi adoptată și în serviciul acestei Biblioteci și lăsând alăturatele probe. Custode, G. Teodorescu”¹³. Peste aproape un an, la 31 august 1900, într-o notiță semnată, pentru prima dată, și cu cognomenul „Kirileanu”, anunță că, urmare a adresei directorului V. I. Radu, prin care cei trei custozi erau rugați să-și împartă timpul de serviciu între orele 9½ a.m. și 6 p.m.: „În urma înțelegerii cu colegii mei, orele mele de serviciu vor fi dimineața. Gh. Teodorescu Kirileanu”¹⁴.

Actele de arhivă aruncă și unele lumini asupra vieții personale, sau cel puțin exterioare bibliotecii, care nu sunt deloc de trecut cu vederea. În afara unei solicitări de concediu, în perioada 16-30 iunie 1898, „din pricina unei boli în familie”, timp în care va fi înlocuit de colegul Lazăr Săvescu¹⁵, și a alteia similare, pentru perioada 15 iulie-1 septembrie 1900¹⁶, la sfârșitul anului 1899 avem dovada încrederii de care se bucura în mediul profesoral ieșean, atâta timp cât a fost desemnat să-l substituie la catedră pe Gh. Ghibănescu, ales deputat. Dar să dăm curs, mai bine, solicitării in extenso: „Domnule Ministru, Subscrisul custode al Bibliotecii Centrale din Iași, fiind însărcinat cu suplinirea catedrei de limba română de la Școala Normală <<V. Lupu>> pe cât timp Dl. Gh. Ghibănescu, titularul ei, va lua parte ca deputat la lucrările parlamentului, vă rog să binevoiți a-mi încuviința un concediu de o lună, începător de luni 22 noiembrie a.c., deoarece la început pregătirea lecțiilor îmi cere timp mai mult. Colegul meu, custodele Lazăr Săvescu, s-a învoit să-mi ție locul în tot acest timp. (ss) Gh. Teodorescu”¹⁷.

Ultima (ca înscriere în timp, nu ca valoare informativă) „prezență” a lui Gh.T. Kirileanu în documentele de arhivă este aceea din 2 oct. 1900, prin care fostul custode își anunță noua calitate socială: „Domnule Director, fiind numit în magistratură pe ziua de 1 octombrie curgător, vă rog a arăta Onoratului Minister al Instrucției Publice că demisionez din postul de custode al Bibliotecii Centrale din Iași de la această zi. Primiți, vă rog,

¹² Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 1/1899 – Intrate, f. 383.

¹³ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 1/1899 – Intrate, f. 394.

¹⁴ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 2/1900 – Eșite, f. 115.

¹⁵ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 1/1898 – Intrate, f. 255.

¹⁶ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 1/1900 – Intrate, f. 392. Adresă de aprobare din partea Ministerului, înregistrată în Bibliotecă la nr. 159 din 7/7 1900.

¹⁷ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 1/1899 – Intrate, f. 220, copie.

Domnule Director, încredințarea respectului meu. Gh. Teodorescu”¹⁸. Actul, cu nr. 214, poartă apostila directorului V. I. Radu și este coroborat cu o copie a adresei către Minister de încunoștințare a demisiei, din care aflăm și că noul custode fusese numit, cu data de 4 octombrie, în persoana unui Er. Ceaur Aslan (sunt menționate și numele altor opt petiționari pentru același post)¹⁹.

Încheind periplul de bibliotecar ieșean al nemțeanului, trebuie să mai remarcăm impecabila cunoaștere a limbii franceze și diferitele trăsături de caracter pe care le devoalează artistică scriitura a celui care descifra cu acirie texte vechi: conștiinciozitate, rigoare, exactitate.

*Inedited documents about the work of Gh. T. Kirileanu
as librarian at Iași (1897-1900)*

(Summary)

Keywords: academic career, librarian, Central Library of Iași

The present study brings to attention some information related to the work of Gheorghe Teodorescu Kirileanu as employee of the Central Library of Iași. Through it, the author emphasizes several stages of a successful academic career. The text also reveals some aspects of daily life of a librarian in the last years of the 19th century. The paper is accompanied by documents rendered in facsimile, which contribute to the completion of the research.

¹⁸ Arhiva BCU „M. Eminescu” Iași, Dosar nr. 1/1900 – Intrate, f. 415.

¹⁹ Arh. BCU Iași, Dosar nr. 2/1900 – Eșite, f. 131.

A^o 84. Iași 1 Octombrie 97. —

194

Domnule!

Primiind astăzi adresa
cu A^o 69,382 din 29 Sept trecut, mă
grabesc a vă înscirnta, că Onor. Mini-
sterul de Instrucție, a aprobat un-
mirea d-voastră, ca custode, în po-
stul vacant de la această Biblio-
tecă și vă invit să vă presen-
tați numai decăt la post. —

Primiti, cel. —

p. Director G. Gărinariu

Quiei Lele

Domnii Teodorescu G. student în
litere. —

Jurământ.

Jur în numele lui Dumnezeu și declar pe onoare și
conștiința mea :

Credința Majestății Sale Carol I, Regele României
și Constituției țării mele ;

De a împlini în sfârșit datoriile mele ce-mi îngreunează
marea mea ;

De a aplica legea și de a mă conforma legilor țării toate și peste
tot ;

Fără ură, fără favor, fără păinze, fără părtinire, fără
considerațiuni de persoană, fără nici un interes direct sau indirect.

Acei să-mi ajute Dumnezeu.

Gh. Teodorescu

Jurământul prezent s'a săvârșit în prezența mea

(ss) Covatașu preot

România

Directorul Bibliotecii Centrale de Jau.

Astăzi... Decembrie 1897. Acest jurământ s'a prestat
în cancelaria Bibliotecii.

Director. (ss) P. Gărcinanu

